

YENİ TÜRK EDEBİYATI
ARAŞTIRMALARI
Modern Turkish Literature Researches

Ocak-Haziran 2017/9:17 (309-311)

PEYÂM-I EDEBÎ'DE EDEBÎ TENKİT

Sinan BAKIR¹

Roman, hikâye, şiir, deneme ve eleştiri gibi türler yayımlandıkları dönemin ruhunu/zihniyetini yansıtan, o dönemin siyasî, içtimaî, ekonomi, edebî hayatı ile iç içe geçen ve bu hayatın birçok cephesine ışık tutan türler olarak Türk kültür ve edebiyat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Batılılaşma devriyle birlikte kültür hayatımıza giren birçok tür ile ilgili şimdiye dek sayısız çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların Türk kültürüne, diline ve edebiyatına hizmetleri büyüktür. Türk kültür ve tarihine ışık tutan böyle çalışmaların günümüzde daha yoğun, ciddî ve bilimsel metotlarla yapılıyor olması ise edebiyatımız için büyük bir kazançtır. Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Kahraman Bostancı tarafından kaleme alınan *Peyâm-ı Edebî'de Edebî Tenkit* (Kesit Yay., İstanbul, 2016) adlı inceleme de bu ışık halkasına eklenilebilecek çalışmalardandır. Bostancı, 1914-1919 yılları arasında yayımlanan edebiyat gazetesi *Peyâm-ı Sabah* üzerine yaptığı incelemeyi iki cilt olarak yayımladı. İlk cildini *Edebiyat Gazetesi Peyâm'da Edebî Tenkit* (Kesit Yay., İstanbul, 2010) adıyla yayımlayan Bostancı, bu çalışmanın devamı olan *Peyâm-ı Edebî'de Edebî Tenkit*'le kültür ve düşünce hayatımızda önemli bir boşluğu doldurdu.

Ali Kemal'in başyazarlığını yaptığı *Peyâm-ı Edebî*'nin 1914'ten 1919'a kadarki süreçte edebiyat gündeminde olan meseleleri ele alması, şiir, hikâye, eleştiri, makale ve felsefî yazılara yer vermesi döneminin edebî iklimini ilk elden veren kaynaklardan olmasını sağlar. "*Peyâm-ı Edebî*, yayımlandığı dönem dikkate alınır, I. Dünya Savaşı'nın bitimine yakın bir zamanda bütün maddî ve manevî değerlerin her u merc olduğu bir ortamda gerçekten hasbî anlamda sanat ve edebiyat mes'elelerini gündemde tutma başarısını göstermiştir" (Bostancı 2016: 9). Üç bölüm ve Sonuç kısmından oluşan çalışmada özellikle Cenâb Şahabeddin, Süleyman Nazif, Rıza Tevfik ve Ali Kemal gibi Türk edebiyatında özgün bir yer edinmiş sanatçıların gözünden dönemin tartışılan konularına yer verilmesi ve bunlarla ilgili makalelerin tahlil edilmesi incelemeye ayrı bir değer katmıştır.

---

¹ Marmara Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi

Kitabın birinci bölümünde halk ve divan edebiyatını odağa alan yazılar yer alır. Rıza Tevfik, Tekke ve Halk edebiyatı alanındaki çalışmalarını gazete yazılarıyla da destekleyen ve bu kaynaklardan beslenen bir şairdir. Gazetede yer alan “Türkçe Manzum Mev’izeler” adlı yazısı yeni bir konuya temas etmesi bakımından dikkat çekicidir. “Divan Edebiyatı” alt başlığında ise divan edebiyatı ve bu edebiyatın ilişkili olduğu Doğu edebiyatı üzerinde durulur. Batılı şiirin Türk edebiyatına yerleşmesinde/kökleşmesinde katkıları yadsınamaz şairlerden olan Cenâb Şahabeddin’in “Edebiyatımızda İran Mukallidliği” adlı dört makalesi, edebiyatımızda yıllarca süren İran etkisinden/taklidinden bahseden ve bu taklidin yanlışlığı ile zararları üzerinde duran ilginç olduğu kadar da düşündürülen yazılardan oluşur. “Cenâb Şahabeddin, edebiyatımızdaki bu İran edebiyatı nüfûzunu çok da sağlıklı bulmaz. Çünkü Türk rûhu Acem rûhuna benzemez hatta bazı husûslarda aralarında zıddiyet de vardır. (...) Cenab’a göre İranlılar ‘hulyâ-perver’ bir ırktır. Türkler ise faâl bir ırktır” (Bostancı 2016: 35). Kitabın ikinci bölümü “Yeni Türk Edebiyatı Eleştirileri” odaklıdır. Bu bölümde Cenâb Şahabeddin’in Abdülhak Hâmid Tarhan ve eserleri üzerine olan yazıları önemlidir. “Cenâb’a göre Hâmid, eserleriyle hissimiz ve zevkimizin terbiyesine vesile olmuştur. O, hutbeleri, mev’izeleri ve nazariyeleri ile hiçbir zaman müderris kimliğinde olmamıştır” (Bostancı 2016: 47). Bu bölümde Halid Fahri, Süleyman Nazif ve Ali Kemal’in de yazıları yer alır. İkinci bölümün “Edebî Mes’eleler Üzerine Teorik Tenkid Yazıları”nda ise ağırlıklı olarak millî edebiyat ile ilgili yazılara yer verilir. “Millî Şair”, “Turan Yolcuları”, “Hece Vezni”, “Özlenen Edebiyat” ve “Millî Zevke Doğru...” yazıları bu bağlamda değerlendirilebilir.

Peyâm-ı Edebî, gerek yazar kadrosu gerekse de ele alınan konular ve kullanılan dil dolayısıyla seçkin bir okur kitlesine hitap eder. Haftalık olarak yayımlanan bu derginin okurları da eğitilmiş, edebiyatla ilgili kişilerdir. Bunun en somut göstergesi okurlardan gelen mektuplara da bu gazetenin sayfalarında yer verilmiş olmasıdır. Dahası bu mektuplara muhatap olan yazar ile okur arasında haftalarca süren münakaşalara da şahit olunur. İskeçeli Mehmed Sıtkı ile Süleyman Nazif arasındaki mektuplaşmalar Mehmet Akif ile Tevfik Fikret’in sanat anlayışları ekseninde okur ile yazarın birbirinden farklı görüşleriyle şekillenir. “Peyâm-ı Edebî’de Edebî Tenkid’in üçüncü ve son bölümünde Lisâniyât ve Lugat Üzerine eleştiriler değerlendirilmiştir. Bu bölümde üzerinde en fazla durulan konular lisânımızın tarihi tekâmülü ile Türkçe’ye hizmet edenlerdir” (Bostancı 2016: 150).

Peyâm-ı Edebî, nitelikli ve entelektüel kadrosuyla döneminin benzer yayınları arasından sıvırılır. Millî değerlere bağlı olan bu edebî gazete, yayın politikası gereği şiir, hikâyeye ya da eleştiri yazılarına yer vereceği yazar kitlesinde belirli kriterler arar. Gazetenin, bu yönüyle meşhur ya da meşhur olmaya aday yazarları öncelediği ve bunun sayesinde de belirli bir düzeyi koruduğu söylenebilir. Cumhuriyet’e doğru gidilirken dönemin kültürel muhtevasını, dil arayışlarını, sanat

zevkini ve edebiyatın sorunlarını gündemine alan *Peyâm-ı Edebî* gazetesi, millî değerlerle örülen yeni devletin kuruluşunda kültürel yönden nereye gidileceğinin işaretlerini vermesi bakımından da ayrıca önem arz etmektedir.

Kaynakça

Bostancı, Kahraman (2016). *Peyâm-ı Edebî'de Edebî Tenkit*. İstanbul: Kesit.